

DOI: 10.33663/1563-3349-2023-34-47-57

УДК 340.1

О. І. ЮЩИК,
доктор юридичних наук, професор*
ORCID: 0000-0001-5512-3612

ПОНЯТТЯ ДЕРЖАВИ ЯК УМОВИ ЮРИДИЧНОГО ПРАВА

У статті відзначена традиція розглядати у загальній теорії держави і права поняття держави без урахування поняття права та без достатнього визначення характеру їх взаємозв'язку, внаслідок чого гальмується розвиток теорії права і теорії держави. Зазначається, що вітчизняна юридична наука стала на шлях хибної парадигми, орієнтуючись на західноєвропейську наукову традицію, при цьому відійшовши від діалектико-матеріалістичної методології пізнання права і держави. Наголошено на революційному значенні діалектичної теорії права для з'ясування вказаних понять і природи їх взаємозв'язку, представлено принципову наукову новизну даної теорії, надано авторські визначення понять права і держави, розкрито їх необхідний взаємозв'язок.

Ключові слова: правова доктрина, наукова парадигма, діалектична теорія права, держава, функції держави, юридичне право.

Yushchuk Oleksii. The concept of a state as a condition for juridical law

The article notes the tradition of considering the concept of the state in the general theory of the state and law without taking into account the concept of law and without sufficiently defining the nature of their relationship, as a result of which the development of the theory of law and the theory of the state is inhibited. It is noted that the domestic legal science has embarked on the path of a false paradigm, focusing on the Western European scientific tradition, while moving away from the dialectical-materialistic methodology of knowledge of law and the state. The revolutionary importance of the dialectical theory of law for clarifying the specified concepts and the nature of their relationship is emphasized, the fundamental scientific novelty of this theory is presented, the author's definitions of the concepts of law and the state are provided, and their necessary relationship is revealed.

Key words: legal doctrine, scientific paradigm, dialectical theory of law, state, state functions, juridical law.

Актуальність та огляд літератури. В юридичній науці сформувалася традиція розглядати поняття держави без урахування поняття права, хоча жодна теорія держави без згадки про право не обходиться, а без згадки про державу – більшість існуючих теорій права. Поряд з тим визначення взаємного зв'язку держави і права залишається без необхідної уваги теоретиків.

* Yushchuk Oleksii, Doctor of Juridical Sciences, Full Professor

Так, у фундаментальному академічному п'ятитомному виданні «Правова доктрина України» характеризуються «філософсько-правові, методологічні та наукознавчі засади правознавства», зокрема, висвітлюється «поняття права в провідних навчальних та енциклопедичних виданнях», а також «поняття права в працях окремих учених-теоретиків». А саме, йдеться про таке: «Необхідність подолання нормативістського підходу в розумінні права загалом декларується чи не в кожному вітчизняному правовому дослідженні, проте нерідко така необхідність не проявляється зі змісту досліджень у цьому напрямі. Слід визнати, що українська наука теорії права поступово відходить від основних параметрів радянського праворозуміння, але такий “відхід” є надто складним як на рівні визначення сутності права, так і на рівні його формального вираження».

Тут же наводиться визначення поняття права з Юридичної енциклопедії в шести томах за загальною редакцією Ю. С. Шемшученка: «Право – система соціальних загальнообов'язкових норм, дотримання і виконання яких забезпечується державою». За словами проф. В. Лемака, «у такій площині визначення права веде до його розуміння, по суті, в рамках правових норм. І хоча “державне походження” правових норм все ж не визначається, позначення права саме як “системи норм” є симптоматичним... і значною мірою характеризує наукову парадигму».

З навчальних видань наведено визначення поняття права у навчальному посібнику П. Рабіновича: «Об'єктивне юридичне право – це система формально обов'язкових принципів і загальних правил фізичної поведінки, які встановлені чи санкціоновані державою, виражають загальносоціальні інтереси, а також інтереси насамперед домінуючої частини соціально неоднорідного суспільства, що спрямовані на врегулювання суспільних відносин і забезпечуються організаційною, ідеологічною й, у разі необхідності, примусовою діяльністю держави». Тут В. Лемак убачає «м'який» відхід від «вузко-нормативістського підходу». Такий же відхід він констатує щодо іншого підручника з теорії права, в якому право визначене як «заснована на уявленні про справедливість міра свободи і рівності, що відображає потреби суспільного розвитку, яка у своїй основі склалася в процесі повторюваних суспільних відносин і визнається та охороняється державою». У цьому визначенні «питання формального (зовнішнього) вираження права не ставиться зовсім», зауважує вказаний автор.

Характеризуючи підхід до розуміння поняття права проф. М. Козюброю, він зазначає, що, на думку останнього, «принцип верховенства права вимагає розглядати право в широкому розумінні як соціальний феномен, визначальним для якого є права і свободи людини і який має численні взаємозв'язки з такими фундаментальними цивілізаційними поняттями, як гуманізм, справедливість, свобода, рівність».

Соціологічний підхід до розуміння права, на думку В. Лемака, пропонує проф. О. Петришин, який вважає основою також нормативність, «проте –

нормативність соціальної реальності (соціальна нормативність), яка, на відміну від традиційних уявлень, виводиться не із “повеління державної влади”, а із фактичних відносин, заснованих на еквівалентності обміну діяльністю, взаємних прав та обов’язків учасників соціального спілкування, що складаються на підставі взаємного (інтересуб’єктивного) визнання їх значимості. Правового характеру така нормативність набуває тоді, коли вона зачіпає публічний інтерес, формується і здійснюється в публічній площині та підлягає гарантуванню з боку інститутів державної влади, на підставі чого стає можливим відносно виокремити в суспільстві сферу права, що підлягає публічному контролю, та царини моралі як сфери власне міжособистісних відносин та відповідальності. Згідно з концепцією О. Петришина, широкий підхід до праворозуміння передбачає оцінку права і як справедливості, і як примусового засобу задля забезпечення впливу на суспільство, тобто – як своєрідної примусової справедливості, що спирається на оптимальне поєднання етичної та владно-примусової складової правового способу впорядкування суспільних відносин». З точки зору В. Лемака, зазначений автор «обґрунтовує розуміння права за межами правових норм».

За визначенням Н. Оніщенко, продовжує автор, право являє собою всезагальну необхідну форму і рівну міру свободи індивідів, є «державним регулятором суспільних відносин».

Натомість А. Колодій виокремлює «загальносоціальне» і «юридичне» право. До загальносоціального права, на його думку, відноситься «сукупність найбільш зрозумілих, загальнозначущих принципів, що формуються громадянським суспільством, виникають стихійно на засадах безпосередньої взаємодії суб’єктів у межах правоутворення». Похідним від нього є «право юридичне, яке розглядається як сукупність загальнообов’язкових, формально-визначених норм і принципів, що матеріально виражаються у нормативно-правових актах».

Охарактеризувавши ще деякі трактування поняття права вітчизняними вченими, В. Лемак дійшов такого висновку: «Наведене засвідчує, що наукова парадигма в Україні з проблем праворозуміння повільно і непослідовно, але рухається в напрямі включення до змісту права, окрім правових норм, також і інших елементів (від правових принципів до правосвідомості). При цьому доводиться констатувати і те, що “наукової революції”... у правовій науці не відбулося протягом двох десятиліть розвитку правової науки в Україні»¹.

Стосовно правової доктрини центральноєвропейського регіону В. Лемак вважає, що вона, по-перше, «істотно далі “дистанціювалася” від соціалістичного (радянського) праворозуміння, ніж вітчизняна (і загалом пострадянська), відчувачи вплив європейської правової традиції загалом і сучасної правової науки інших європейських держав. По-друге, *для центральноєвропейської правової доктрини характерне відокремлення теоретико-правових досліджень від філософсько-правових, причому їх дистанціювання (але не протиставлення) проводиться передовсім з огляду на специфіку предмета*

дослідження та відповідний йому методологічний інструментарій (виділено. – Авт.). У рамках філософії права досліджується право без його “прив’язування” до певного конкретного державно організованого суспільства на визначеному етапі історичного розвитку. У цьому сенсі право виступає як власне “ідея права” (право взагалі), а тому як предмет дослідження потребує переважно логічних, а не емпіричних методів пізнання².

Варто також відзначити, що надалі, починаючи з 2016 р., почала виходити Велика українська юридична енциклопедія у 20 томах, третій том якої «Загальна теорія права» опублікований 2017 р. У ній право визначено як «сукупність норм, які уможливають існування суспільства шляхом визначення меж свободи, відображених у правах та юридичних обов’язках суб’єктів суспільних відносин, реалізація яких підтримується державою» (автор О. Петришин). При цьому зазначається, що «державна як головний важіль влади та управління надає праву додаткові гарантії обов’язковості, беручи у такий спосіб на себе відповідальність за підтримання правового порядку. Ухвалення норм від імені уповноваженого державного органу (наприклад, парламенту як органу народного представництва) має своєю метою надання праву такої важливої якості в очах суспільства, як авторитетність. У разі недотримання нормативних приписів до порушника застосовується передбачений санкціями норм права примус, застосування якого є монополією держави. Отже, не право у демократичній державі є провідником державного примусу, а, навпаки, примусові заходи покликані бути засобом забезпечення реалізації приписів правових норм у випадку їх недотримання. Тому й примус із боку держави також має бути правовим – застосовуватися уповноваженими суб’єктами виключно на законних підставах, у спосіб і за процедурою, встановленою законом, через механізм правовідносин за посередництвом конкретних прав і обов’язків»³.

Щодо поняття держави, то воно в цьому виданні сформульоване так: «Держава – територіальна організація влади, яка об’єднує населення на засадах громадянства, здійснюється за посередництвом апарату управління шляхом ухвалення і реалізації законів та ін. правових актів задля забезпечення функціонування та сталого розвитку суспільства, захисту прав людини і громадянина... Держава є продуктом розвитку суспільства, формується на етапі розпаду первісної общини шляхом виокремлення інститутів, покликаних на постійних засадах здійснювати владу та управління...»⁴.

Наведений екскурс у «науковзавчі засади правознавства» викликає деякі запитання і зауваження. По-перше, разом з правовою доктриною центрально-європейського регіону з невідомих причин критично не проаналізовано розвиток правової доктрини в державах колишнього Союзу РСР, зокрема, російськими вченими-юристами, хоча останні помітно далі вітчизняних теоретиків відійшли від «вузьконормативістського» підходу по шляху до «широкого» розуміння права і запропонували кілька власних теоретико-правових концептів. Між тим, наприклад, П. Оль характеризує кілька різних підходів

до розуміння права в пострадянський період, у тому числі наводить цікавий антологічний перелік у кількості 44 дефініцій поняття права⁵.

По-друге, у вітчизняній парадигмі трактування поняття права дивним чином не знайшлося місця для *діалектичного розуміння права*, яке було започатковано мною ще у 1996 р. при дослідженні поняття правової реформи⁶, розвинуто далі у монографії (2004), присвяченій поняттю законодавчого процесу⁷, і нарешті системно сформульовано у загальному вченні про право⁸.

Достатньо зіставити існуючі в літературі дефініції з визначенням у діалектичній теорії права загального поняття права: *«Право є нормативний спосіб соціального управління, яким владний суб'єкт, заінтересований у збереженні єдності соціуму, санкціонує (встановлює і підтримує) правила спілкування, що становлять необхідний, з його точки зору, соціальний порядок, шляхом заперечення сваволі й утвердження у спілкуванні суб'єктів об'єктивної волі, яка виражає закон їхньої поведінки і підкоряє йому, як позитивному закону, їхню індивідуальну волю»* (перекл. – Авт.)⁹.

У цьому визначенні немає навіть натяку на «відхід» від нормативності права, але водночас є: 1) *суб'єктний* аспект права – владний суб'єкт, заінтересований у збереженні єдності соціуму, який санкціонує право (а таким суб'єктом не завжди, тобто не у будь-якому суспільстві, виступає держава); 2) *об'єктний, матеріальний* аспект права – *правила спілкування суб'єктів суспільних відносин, що становлять соціальний порядок, необхідний, з точки зору вказаного суб'єкта* (а не абстрактні «суспільні відносини», «правила поведінки» тощо, що їх, з подачі майже усіх правових теорій, за винятком, можливо, «психологічної теорії» Л. Петражицького, «регулює» право); 3) *діяльнісний, змістово-формальний* аспект – власне саме той спосіб, яким вказаний суб'єкт діє на матерію права, організуючи і формуючи її в якості права (на відміну від таких регуляторів, як мораль, релігія тощо). При цьому норми права розглядаються як *специфічний процес необхідності*, а не як абстрактні «загальнообов'язкові правила поведінки», позбавлені будь-якої діалектики.

Якби автори – члени авторських колективів згаданих багатотомних видань – хоча б загалом ознайомилися з вказаними працями, то їм не «довелося б «констатувати те, що “наукової революції” у правовій науці не відбулося протягом двох десятиліть розвитку правової науки в Україні». Якщо таке загальне поняття права, запропоноване діалектичною теорією, не свідчить про *революційну зміну* не лише у вітчизняній юридичній науці, а й у розумінні права взагалі, то тоді розмови про «наукові революції» в теорії права взагалі ні до чого. (Втім, варто зауважити, що Т. Кун, на якого посилався проф. В. Лемак, ведучи мову про наукову парадигму, фактично не говорив про революції в *гуманітарних науках*, він не навів жодного прикладу останніх, зокрема, не розглядав *історичний матеріалізм* як революційну теорію, навіть не згадував про неї в контексті наукової революції¹⁰).

Виклад основного матеріалу. На мою думку, ступінь «революційності» наукової новизни при змінненні парадигми залежить не від більш чи менш

значної зміни тих або інших аспектів у формулюванні базового поняття наукової теорії, а від якісно *нової методології* формування такого поняття, через яку ці аспекти зазнають *суттєвих* змін.

Тому якщо в центральноевропейській правовій доктрині теоретико-правові дослідження відриваються від філософсько-правових, а у філософії права останнє досліджується без його «прив'язування» до відповідного конкретного державно організованого суспільства на визначеному етапі історичного розвитку, то наша *діалектико-матеріалістична методологія* пізнання права *суттєво* відрізняється від такого підходу, в якому фактично досліджується не право як суспільне явище, і навіть не «ідея права», як вважає В. Лемак, а відбувається маніпулювання абстрактними поняттями з метою хоча б щось сказати про «право взагалі». Проте тут жодним чином не йдеться ні про поняття права на рівні *загального* в цьому понятті, тобто про *родове поняття права*, ані про розвиток вказаного загального в напрямі особливого, тобто про його *конкретизацію* шляхом визначення *видів права* і формулювання відповідних *видових понять*.

І якщо діалектична теорія права називає *видами* права 1) первісне звичаєве право, 2) юридичне право і 3) гуманістичне право, поза якими право «взагалі» не фігурує в дійсності (останнє є лише теоретичною абстракцією, що фіксує загальне у цих видах права); коли при цьому жодна існуюча теорія навіть не натякає на дані (або інші) *види права*, у кращому разі *підмінюючи* видове поняття «юридичне право» родовим поняттям права взагалі; зрештою, коли первісне звичаєве право розглядається не як первинний *вид права*, а як «передумова права», «доправо», «мононорматика» або щось подібне до цього, – за таких обставин пропонується *діалектична теорія права* є свідченням якраз *наукової революції у теорії права*, на відміну від «нормальної науки», про яку йшлося у книзі Т. Куна (до речі, замість терміна «нормальна наука» більш точним, на мою думку, був би термін «ординарна парадигма», на відміну від революційної, «неординарної» наукової парадигми).

Повертаючись тепер до тези на початку статті стосовно того, що в юридичній науці склалася традиція розглядати поняття держави без урахування поняття права, що визначення взаємного зв'язку держави і права залишається без належної уваги теоретиків, відзначимо суттєву специфіку діалектичної теорії в даному питанні.

З точки зору діалектичної теорії права держава *органічно* пов'язана не з родовим поняттям права, а лише з одним *видом* права, а саме – з *юридичним правом*. Як держава, так і юридичне право – два *юридичні* суспільні явища, причому одне без другого не існує. При тому держава, як феномен, існує виключно в умовах *класового* суспільства, натомість феномен права є як у докласовому суспільстві, так і в класовому, існуватиме право також у майбутньому безкласовому суспільстві.

Це означає, що *наукове* поняття *держави* неможливо скласти, абстрагуючись від *класового* підходу, тоді як *наукове* поняття *права* потребує класового

підходу тільки при формуванні поняття *юридичного права*, а не права взагалі, як суспільного явища. *Саме через застосування або незастосування класового підходу належним чином розвиток теорії права і держави заходив щоразу у глухий кут.*

Варто було поглянути на феномен держави з класових позицій, як теорія держави у марксистській парадигмі набула достатньої переконливості. Підходячи до вивчення держави з точки зору об'єктивних закономірностей, які визначили неминучість виникнення її *на певному етапі* розвитку суспільства, марксистська теорія пов'язує існування держави з класовим суспільством і на цій основі вказує те реальне місце, яке посідає держава серед інших явищ суспільного життя, і на ту роль, яку вона відіграє в розвитку суспільства. Науковий підхід до держави як явища історично існуючого і такого, що розвивається, з одного боку, та як явища, що являє собою знаряддя політичного панування у класовому суспільстві – з іншого боку, є *єдиний методологічний принцип*, яким дана теорія відрізняється від усякої іншої теорії, розкриваючи об'єктивний закон існування держави. Формулу цього закону виражає *наукове визначення держави як машини для підтримання панування одного класу над іншим*¹¹.

Водночас *абсолютизація* класового підходу в пізнанні *права* прибічниками марксистського вчення про суспільство позбавляє теорію права її необхідного прогресивного розвитку. Реакцією на це стало те, що в пострадянський період теоретики права вдалися до протилежної методологічної крайності, *відкинувши* взагалі *класовий підхід* у пізнанні не тільки права, а й держави, що, загалом, притаманне буржуазному суспільствознавству. Наведені дефініції понять права і держави з названих вище енциклопедичних видань цілком однозначно вказують на цей факт.

Поряд з тим, якщо класова сутність держави та її політичний характер не викликають сумніву, то у визначенні *функцій* держави, в яких розкривається ця сутність, теоретики виявляються непослідовними, коли поділяють названі функції на «чисто» державні (придушення класових противників) і «загальнонокорисні» (загальносоціальні). По-перше, *невизначеним* є набір загальносоціальних функцій, які узагальнено зводять до «виконання загальних справ», що викликає запитання: чи немає тут вторгнення у сферу іншої – *недержавної* – сутності?

Звичайно, держава, як орган управління усім суспільством, так чи інакше бере участь в усіх сферах його життя, вирішуючи «загальнонокорисні» завдання. Проте якби не було держави, ці завдання довелось б вирішувати *іншому за своєю природою* суспільному інституту, оскільки в цьому існує загальна *необхідність*. Тут справа не в *предметній* спеціалізації, а в суспільній *формі*, в особливостях *методу* діяльності органу загальносуспільного управління. Одні й ті самі функції держава рабовласницька, капіталістична або пролетарська та органи управління первісним суспільством виконують по-різному. Змінюється у цих випадках *не зміст функцій*, наприклад, функції розподілу

суспільних благ, а те завдання, яке ставить перед собою держава, та *способи її вирішення*. Саме в цьому виявляється дійсна сутність держави (і держави експлуататорської, і держави трудящих). Аналогічним чином, специфіка органів родової влади не в їх функціях, а в завданнях, які вони вирішують, та способах вирішення цих завдань

Водночас немає підстав виключати із *загальносоціальних* функцій і «чисто» державну функцію придушення класових противників, розглядати її як виключно «класову». Ця функція є «загальнокорисною» в тому сенсі, що вона зумовлена *необхідністю збереження суспільства як такого* в умовах його розколу на класи-антагоністи; виконуючи її, держава реалізує цю необхідність і *загальносуспільний інтерес*. Однак держава робить це, як і при реалізації інших «загальнокорисних» функцій, виходячи з *інтересів пануючих у суспільстві класів*: експлуататорських класів власників в одних випадках, у других випадках – інтересів класів трудящих.

За такого розуміння підтримання класового панування справді виступає як «добавка» до існуючих загальносоціальних функцій *в нових умовах* (за класового поділу суспільства), проте не як така, що протистоїть «загальним справам», а *поряд і одночасно з ними виконувана державою* специфічним – політичним – способом, який базується на *державному насиллі* над суспільством. Таким чином знімається уявлення про якусь «двоїсту природу» держави.

Однак, з іншого боку, таке «змішування» *усіх функцій* у діяльності держави з точки зору їх «загальнокорисності» та загальносуспільності (а вони *не можуть не бути* «загальними справами» уже через те, що держава є *офіційним представником усього суспільства*), – таке об'єднання функцій не вказує на *специфіку* їх саме як *державних* функцій. Постає законодамірне питання: чи є вони іманентними саме державними функціями, чи суспільство «наділило» даний інститут виконанням *своїх власних* функцій? А в такому разі, якими є справжні функції самої держави?

Відповіді на це питання залежить розуміння необхідного зв'язку держави з правом, зокрема, з юридичним правом, яке (розуміння) не можуть дати згадані «загальнокорисні» функції. Для відповіді на це питання звернемося до *сутнісних ознак держави*.

Перша така ознака держави, як організації політичної влади, полягає в тому, що держава є (на відміну від політичних партій, інших політичних і суспільних союзів і об'єднань людей, зокрема, родової організації суспільної влади) *територіальною організацією* влади над населенням, яке проживає на певній території.

Другою такою ознакою держави є *особлива публічна влада, що безпосередньо не збігається з населенням*, яка складається з озброєних груп людей, спеціальних установ та інших речових придатків, призначених для здійснення примусу, і яка існує за рахунок *податків* з населення на її утримання. У такій своїй якості ця публічна влада *відчужується* від населення й стає над

суспільством. Ця публічна влада виступає як центральна «несуча конструкція» держави.

Нарешті, специфічною ознакою держави, пов'язаною з публічною владою, як офіційним представником усього суспільства й одночасно владою, що стоїть над суспільством та відчужена від нього, є *юридичний спосіб* підкорення населення цій публічній владі шляхом *особливих законів*. Публічна влада здійснює своє управління суспільством, спираючись на *юридичний закон*, втілений у сукупності юридичних норм, як специфічних правових норм, санкціонованих самою публічною владою, які утворюють *юридичне законодавство*.

Позначеними трьома моментами – територіальною організацією, особливим апаратом публічної влади та юридичним способом управління суспільством, якими характеризується *змістовий* аспект у загальному понятті держави, визначається *форма держави* – в якості необхідного способу організації її змісту, а також *функції держави*, в яких вона позиціонує (виявляє) себе в суспільстві як така.

У такому разі юридичний спосіб реалізації управління суспільством, як *змістовий* момент функціонування держави, визначає *форму*, що організовує його зміст через *функції*, в яких держава виявляє себе зовні як деяка цілісність, як певна організація. Ці функції детерміновані *необхідністю юридичного закону*, який потрібен для реалізації в суспільстві *політичної влади*. Дана необхідність полягає в установленні, проведенні в життя та охороні цього закону, чим визначаються *специфічні функції* держави: *законодавча, виконавча* (або краще *адміністративна*) та *правоохоронна функції*¹².

З цієї точки зору, якщо суспільна влада не може здійснюватися без права взагалі, то політична влада нездійсненна без особливого, *юридичного* права, тобто права, яке утверджується державою в якості юридичного закону.

Висновки. Враховуючи названі вище характеристики держави, її *загальне поняття* може бути виражене такою дефініцією: *держава – це організація здійснення політичної влади публічно-владним апаратом, який виступає на певній території як офіційний (юридичний) представник усього суспільства та забезпечує через юридичний закон політичну владу панівного класу суспільства над пригнобленими класами, у тому числі насильницьке придушення останніх в інтересах цього класу*.

В якості такого суспільного інституту держава виступає як *головна умова* існування в класово-антагоністичному суспільстві *юридичного права*. Зазначене фундаментальне положення є *вихідним* у дослідженні взаємного зв'язку феноменів держави та права, без урахування якого юридична наука позбавлена перспективи її подальшого прогресивного розвитку.

1. Правова доктрина України: у 5 т. Харків: Право, 2013. Т. 1: Загальнотеоретична та історична юриспруденція / В. Я. Тацій, О. Д. Святоцький, С. І. Максимов та ін.; за заг. ред. О. В. Петришина. 976 с. С. 309–322. 2. Там само. С. 322–328. 3. Велика укра-

їнська юридична енциклопедія: у 20 т. Харків: Право, 2016. Т. 3: Загальна теорія права / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2017. 952 с. С. 441–447. **4.** Там само. С. 89–92 (авт. статті О. Петришин). **5.** Оль П. А. Правопонимание: от плюрализма к двуединству: монография. С.-Петербург: Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2005. 243 с. **6.** Ющик О. І. Правова реформа як спосіб перетворення (реорганізації) інститутів держави: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 1996; Ющик О. І. Правова реформа: загальне поняття, проблеми здійснення в Україні. Київ, 1997. 192 с. **7.** Ющик О. І. Теоретичні основи законодавчого процесу: монографія. Київ: Парламентське вид-во, 2004. 519 с. **8.** Ющик А. И. Диалектика права. Киев: Ред. журн. «Право Украины»; In Yure, 2013. Кн. 1: Общее учение о праве (Критический анализ общеправовых понятий). Ч. I. 2013. 456 с.; Ч. II. 2013. 768 с.; Кн. 2: Первобытное право (Очерк теории происхождения права). Київ: Парлам. вид-во, 2021. 864 с. **9.** Ющик А. И. Диалектика права. Кн. 1: Общее учение о праве..., Ч. II. С. 632. **10.** Кун Т. Структура научных революций / пер. с англ. И. З. Налетова. Москва: АСТ: АСТ Москва, 2009. 317 с. **11.** Петров В. С. Сущность, содержание и форма государства. Ленинград: Наука, Ленингр. отд., 1971. 164 с. С. 22–44. **12.** Ющик О. І. Правова реформа: загальне поняття, проблеми здійснення в Україні. С. 19–23.

References

1. Pravova doktryna Ukrainy: u 5 t. Kharkiv: Pravo, 2013. T. 1: Zahalnoteoretychna ta istorychna yurysprudentsiia / V. Ya. Tatsii, O. D. Sviatotskyi, S. I. Maksymov ta in.; za zah. red. O. V. Petryshyna. 976 s. S. 309–322. **2.** Там само. С. 322–328. **3.** Velyka ukrainska yurydychna entsyklopediia: u 20 t. Kharkiv: Pravo, 2016. T. 3: Zahalna teoriia prava / redkol.: O. V. Petryshyn (holova) ta in.; Nats. akad. prav. nauk Ukrainy; In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy; Nats. yuryd. un-t imeni Yaroslava Mudroho. 2017. 952 s. S. 441–447. **4.** Там само. С. 89–92 (авт. статті О. Петришин). **5.** Ol P. A. Pravoponymanye: ot pluralyzma k dvuedynstvu: monohrafyia. S.-Peterburh: Yzdatelstvo R. Aslanova «Iurydycheskyi tsentr Press», 2005. 243 s. **6.** Yushchik O. I. Pravova reforma yak sposib peretvorennia (reorhanizatsii) instytutiv derzhavy: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk. Kyiv, 1996; Yushchik O. I. Pravova reforma: zahalne poniattia, problemy zdiisnennia v Ukraini. Kyiv, 1997. 192 s. **7.** Yushchik O. I. Teoretychni osnovy zakonodavchoho protsesu: monohrafiia. Kyiv: Parlamentske vyd-vo, 2004. 519 s. **8.** Yushchik A. Y. Dyalektyka prava. Kyev: Red. zhurn. «Pravo Ukrainy»; In Yure, 2013. Кн. 1: Obshechee uchenye o prave (Krytycheskyi analiz obshepravovyykh poniatyi). Ch. I. 2013. 456 s.; Ch. II. 2013. 768 s.; Кн. 2: Pervobytnoe pravo (Ocherk teoryy proyskhozhdeniia prava). Kyiv: Parlam. vyd-vo, 2021. 864 s. **9.** Yushchik A. Y. Dyalektyka prava. Кн. 1: Obshechee uchenye o prave..., Ch. II. S. 632. **10.** Kun T. Struktura nauchnykh revoliutsyi / per. s anhl. Y. Z. Naletova. Moskva: AST: AST Moskva, 2009. 317 s. **11.** Petrov V. S. Sushchnost, soderzhanye y forma hosudarstva. Lenynhrad: Nauka, Lenynhr. otd., 1971. 164 s. S. 22–44. **12.** Yushchik O. I. Pravova reforma: zahalne poniattia, problemy zdiisnennia v Ukraini. S. 19–23.

***Yushchik Oleksii.* The concept of a state as a condition for juridical law**

The article notes the tradition of considering the concept of the state in the general theory of the state and law without taking into account the concept of law and without

sufficiently defining the nature of their relationship, as a result of which the development of the theory of law and the theory of the state is inhibited.

It is noted that the domestic legal science has embarked on the path of a false paradigm. Also noted that domestic legal science has embarked on the path of a false paradigm of overcoming the normativistic approach and the Soviet understanding of law, focusing on the Western European scientific tradition, while moving away from the dialectical-materialistic methodology of knowledge of law and the state.

The scientific paradigm in Ukraine is moving in the direction of including other elements (legal principles, legal awareness, etc.) in the content of law in addition to legal norms.

However, domestic legal opinion states that there was no "scientific revolution" in legal science in Ukraine on this path.

In the Central European legal doctrine within the framework of the philosophy of law, law is studied without its "tying" to a specific state-organized society at a certain stage of historical development, law acts as an "idea of law" (law in general).

Attention is drawn to the ignoring by domestic theorists of a new paradigm in the development of the understanding of law, which positions itself as a dialectical theory of law, which has revolutionary significance for clarifying the concepts of law and the state and the nature of their relationship.

The fundamental scientific novelty of this theory is presented, the author's definitions of the concepts of law and the state are provided, and their necessary relationship is revealed.

It is claimed that a "scientific revolution" takes place when an established scientific paradigm changes depending on a fundamental change in the methodology of forming the basic concept of a scientific theory, which leads to significant changes in its definitions.

Due to the dialectical-materialist methodology, the dialectical theory of law, unlike all existing theories, defines the generic concept of law and its types: primitive customary law, juridical law, and humanistic law. The state is organically connected to only one type of law, namely, juridical law.

Key words: legal doctrine, scientific paradigm, dialectical theory of law, state, state functions, juridical law.